

LIFE projekts

Aktualitātes ekosistēmu pakalpojumu novērtēšanas jomā pasaulē

Dr.oec., As.prof. Elīna Konstantinova
Biedrība «Baltijas krasti»

Millenium Ecosystem Assessment (Tūkstošgades ekosistēmu novērtējums)

- Apvienoto Nāciju Organizācija 2000. gadā uzsāka vispārējo Tūkstošgades ekosistēmu novērtējuma (MA) iniciatīvu.
- Mērķis ir atbalstīt dažādu nozaru politikas veidotājus ar zinātniski pamatotu informāciju par to, kā izmaiņas ekosistēmās un tās nodrošinātajos pakalpojumos ietekmē un nākotnē ietekmēs cilvēci.
- Galvenā uzmanība ir veltīta cilvēka labklājības novērtēšanai, atzīstot, ka bioloģiskai daudzveidībai un ekosistēmām ir noteiktas vērtības un ka cilvēks, pieņemot lēmumus attiecībā uz ekosistēmām, rēķinās gan ar cilvēka labklājību, gan ekosistēmu reālajām vērtībām.

Ekosistēmas un bioloģiskās daudzveidības ekonomika (The Economics of Ecosystems and Biodiversity – TEEB)

G8+5 valstu vides ministri 2007. gadā iniciēja starptautisku apņemšanos sauktu “*Ekosistēmas un bioloģiskās daudzveidības ekonomika*” (TEEB)

TEEB mērķis:

- izvērtēt dabas sniegtos labumus un integrēt tos nacionālā ekonomikā
- Izstrādāt plašākus ekonomikas un attīstības indikatorus bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu integrācijai
- Integrēt ekosistēmu pieeju visos lēmuma pieņemšanas līmeņos

Eiropas Komisijas Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2020. gadam

- līdz 2014. gadam kartēt un novērtēt ekosistēmu un to pakalpojumu stāvokli attiecīgajā valsts teritorijā
- līdz 2020. gadam novērtēt šādu pakalpojumu ekonomisko vērtību un veicināt šīs vērtības iekļaušanu nacionālo valstu un ES politikās, vietējās stratēģijās un plānošanas procesos

Ekosistēmu un to pakalpojumu kartēšanas un novērtēšanas darba grupa (MAES)

- Nodrošināt ES dalībvalstīm atbalstu un ietvaru ekosistēmu un to pakalpojumu izvērtēšanā
- Veicināt ekosistēmu pakalpojumu pieejas un bioloģiskās daudzveidības integrāciju lēmumu pieņemšanā

Biodiversity strategy

Achieving no net loss and supporting the 15% target

Forest strategy
Focus on ecosystem services delivered by forests

Regional policy
Enhancing jobs and growth by investing in Green Infrastructure

Water policy

Good ecological status matters

Climate policy

Supporting action in climate adaptation

Agricultural policy

Supporting sustainable agriculture through ecological intensification

Marine policy

Marine protected areas to enhance fisheries

Dabas kapitāla ekonomiskais novērtējums

- Apvienoto Nāciju Statistikas vienība (UN Statistics Division) – izstrādāts eksperimentāls ekosistēmu kapitāla monetārās novērtēšanas standarts (2013)
- RIO+20 tikšanās laikā izstrādāta Dabas kapitāla deklarācija ar mērķi integrēt dabas kapitāla uzskaites sistēmu ikgadējos biznesa ziņojumos.
- Pasaules banka uzsākusi iniciatīvu 50:50, lai apvienotu un veicinātu politisko atbalstu dabas kapitāla novērtēšanai.

6 soļu pieeja dalībvalstīm (TEEB)

- 1.solis** Vienoties par būtiskajiem politikas jautājumiem un virzieniem ar galvenajām iesaistītajām pusēm
- 2.solis** Noteikt atbilstošākos ekosistēmu pakalpojumus (valsts/reģionālā līmenī)
- 3.solis** Definēt kāda informācija ir nepieciešama un izvēlēties atbilstošākās metodes
- 4.solis** Novērtēt ekosistēmu pakalpojumus
- 5.solis** Identificēt un novērtēt politikas iespējas (plusus un mīnus)
- 6.solis** Pārskatīt, precizēt un sagatavot ziņojumu

LR normatīvie dokumenti, kas ir saistīti ar Ekosistēmu un to pakalpojumu novērtēšanu

- **Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. 2020. gadam**
  - Rīcības virziens "*Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana*" – *dabas resursu ilgtspējīga izmantošana, veidojot un uzturot Latvijas kā «zaļas» valsts tēlu*
- **Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam**
  - *Dabas vērtību un pakalpojumu ilgtspējīga apsaimniekošana paredz novērtēt un aprēķināt dabas kapitāla vērtību.*

Valstu pieredze

Nacionālie Ekosistēmu novērtējumi

Vācija, Apvienotā Karaliste, Spānija, Francija, Somija,
Nīderlande, Zviedrija, Portugāle, Gruzija, Indija, Meksika,
Norvēģija, Jaunzēlande, Taizeme, Izraēla

Lietuva uzsākusi nacionālo ekosistēmu novērtējumu
2010.gadā.

Case study - Socio-economic importance of ecosystem services in the Nordic Countries

Ekosistēmu pakalpojumu sociāli – ekonomiskā nozīme Ziemeļvalstīs – sintēzes ziņojums TEEB kontekstā (2012.gads)

http://www.ieep.eu/assets/1104/TEEB_Nordic_-_full_report.pdf

Ziņojuma mērķi

- Sniedz politiska līmeņa slēdzienus un rekomendācijas
- Skaidri pierāda dabas kapitāla sociāli – ekonomisko nozīmi Ziemeļvalstīs
- Analizē konkrētus piemērus un prakses kā gūt labumus no dabas kapitāla ilgtspējīgi un ekonomiski izdevīgi

Analizētie Ziemeļvalstu ekosistēmu pakalpojumi

Nodrošinājuma pakalpojumi

- Jūras un saldūdeņu zivsaimniecība un rekreācijas zvejniecība
- Ziemeļbriežu audzēšana
- Mežu produkti (ne – koksnes): ogas, sēnes, medības

Regulācijas pakalpojumi

- Klimata regulācija, ūdens attīrīšana un apputeksnēšana
- Rekreācija un tūrisms

Bioekonomika un bio-inovācijas

Piemēri I

leguvumi no zaļās infrastruktūras – mākslīgo
mitrāju pilsētvidē sociāli – ekonomiskais
nozīmīgums (*Nummela, Somija*)

Mākslīgie mitrāji pilsētvidē I

Problēma: erozija, gruntsūdens uzplūdi, virszemes notece-plūdi, biotopu degradācija un zema ūdens kvalitāte, slikta vides un ainaviskā kvalitāte Somijas apdzīvotās Nummela Enajarvi ezera apkārtnē

Cēlonis: zemes izmantošanas un apsaimniekošanas prakse

Risinājums: Savstarpēji saistīti mākslīgie mitrāji Nummela ilgtspējīgai ūdens noteces kontrolei pirms to ieteces Enjarvi ezerā. Uzlabota kanāla notece, izveidoti mitrāji ap kanālu 1,5 kilometru garumā, 2 ha mitrais parks (atbilstoša veģetācija, takas, informācijas zīmes) pie upes ieteces ezerā

Risinājums pieņemts, balstoties uz hidroloģiskām izpētēm un vides novērtējumiem

Mākslīgie mitrāji pilsētvidē II

Tika izvērtēti vairāki **regulācijas pakalpojumi** (*ūdens attīrīšana, erozijas kontrole, ūdens plūsmas regulācija, plūdu risku mazināšana*), kā arī **kultūras pakalpojumi** (*rekreācijas iespējas, vides izglītība, vietējā identitāte*)

Rezultāti

- Uzlabojusies ūdens kvalitāte
- Uzlabojusies ūdens notecē, plūdu riska samazināšanās
- Mitrājs kalpo kā biotops apdraudētām varžu sugām un vairākām putnu sugām
- Iedzīvotāju apmierinātība

Mākslīgie mitrāji pilsētvidē III

Izmaksu – ieguvumu efektivitāte

Upes noteces uzlabošana un mitrā parka izmaksas bija ievērojami zemākas nekā lietusūdens caurtekas un kolektora izbūves izmaksas.

Cietie infrastruktūras risinājumi (lietusūdens caurtekas izbūve) – 125 000 EUR (50 EUR 100 metri), urbāna parka izveide – 100 EUR/m² ~ 2 000 000 EUR

Salīdzinoši

Mākslīgais mitrājs uz esošās noteces (upes) – 25 000 EUR

Nummela mitrais parks 2 ha - 62 000 EUR

Ka zemākas tika novērtētas arī uzturēšanas izmaksas

Piemēri II

**Ekonomiskie ieguvumi no aizsargājamām teritorijām – pamats turpmākām publiskām investīcijām
(Somija, Metsahallitus – Natural Heritage Services)**

Ieguvumi no aizsargājamām teritorijām I

Problēma: sociāli-ekonomiskie ieguvumi no aizsargājām teritorijām nav «acīm redzami», netiek novērtēti no lēmumu pieņēmēju un plašākas publikas puses, kā rezultātā publiskā investīcijas aizsargājamās teritorijās ir zema prioritāte. Informācija par ieguvumiem būtu bāze arī uzņēmējdarbības attīstībai pie šīm teritorijām.

Risinājums: Veikt plašu pētījumu par Somijas nacionāliem parkiem un citām valstij piederošām aizsargājamām teritorijām, novērtējot un izsakot monetārā izteiksmē sociāli – ekonomiskos ieguvumus, ko sniedz šīs teritorijas. Sagatavot argumentu bāzi politiskās un sabiedriskām

diskusijām

leguvumi no aizsargājamām teritorijām II

Metodes

U.S. Money Generation Model 2 (MGM2, Stynes et.al.2000), kas izmanto trīs galvenos indikatorus: apmeklējumu skaitu, apmeklētāju tēriņi un koeficientu komplekss, kas attēlo kā apmeklētāju tēriņi cirkulē un ietekmē vietējo ekonomiku. Metode tika integrēta nacionālā apmeklētāju datu bāzē ASTA un tika veikti ikgadējs novērtējums.

leguvumi no aizsargājamām teritorijām III

Rezultāti

2011.gadā Somijas Nacionālie parki un citas aizsargājamās teritorijas tika apmeklētas **3 miljoni reīžu**. Ieguvumi no šiem apmeklējumiem variē no **0,1 – 30,6 miljoni EUR gadā par katru parku**.

Nacionālā līmenī ieguvums no aizsargājamām teritorijām (kopā 37 aizsargājamas vietas) sniedz ieguldījumu ekonomikai **108,3 miljoni EUR gadā**. Saskaņā ar izvērtējumu **1 EUR ieguldījums šajās teritorijās sniedz atdevi vietējai ekonomikai 10 EUR apmērā**.

Rezultātā tika panākta vienošanās politikas veidotājiem par publisko **investīciju nepieciešamību** šajās teritorijās. Rezultāti kalpoja arī kā **argumenti** privāto investīciju piesaistei un sabiedrībai kopumā.

Piemēri III

Apvienotās Karalistes (AK) Nacionālais Ekosistēmu novērtējums

Mērķi:

- Apvienotās karalistes dabas kapitāla un ekosistēmu pakalpojumu neatkarīgs un pamatots novērtējums
- Pēdējo 60 gadu laikā dabiskajā vidē radušos izmaiņu identificēšana un novērtēšana
- Sadarbības starp dabas un sociālo zinātņu zinātniekiem, lai atbalstītu politikas veidošanu un ilgtspējīgu ekosistēmu pakalpojumu pārvaldību nākotnē
- Nodrošināt pēc iespējas lielāko iesaistīto pušu un mērķauditoriju iesaisti
- Veicināt sabiedrības izpratni par dabas nozīmi cilvēces un ekonomiskās labklājības nodrošināšanā

Ekosistēmas pakalpojumu novērtēšanas nepieciešamība

- Pēdējo 60 gadu laikā ir ievērojami mainījusies ekosistēmu kvalitāte, tās pakalpojumi un labumi, ko iegūst sabiedrība
- Iedzīvotāju populācija turpina augt un vienlaikus aug cilvēku prasības un vajadzības
- Galvenais izaicinājums - palielināt pārtikas ražošanu, vienlaikus samazinot ietekmi uz vidi (ilgtspējīga lauksaimniecības intensifikācija)

Ekosistēmu pakalpojumu novērtējuma metodoloģiskā struktūra AK

Pārmaiņu veicinātāji (Tiešie un netiešie)

- Demogrāfiskie, ekonomiskie, sociāli -politiskie, tehnoloģiskie un rīcības faktori
- Apsaimniekošanas un pārvaldības prakse
- Vides izmaiņas

Cilvēku labklājība

- Ekonomiskā vērtība
- Veselība
- Kopējā (sociālā) vērtība

Gūtie labumi

Ekosistēmu pakalpojumi

Ekosistēma

Gaiss, zeme, ūdens un
visa dzīvotne

Attīstības scenāriji

Zaļa un pievilcīga zeme

- Zaļā domāšana, jo dzīves līmenis atļauj rūpēties par vides kvalitāti

Daba un darbs

- Pārlicība, ka multifunkcionāla ainava nodrošina vai veicina ekosistēmu pakalpojumus ir pamatā augstas dzīves kvalitātes nodrošināšanai

Uz vietas balstīta piesaiste

- Lielākas rūpes par savas vietējās apkārtnes vidi, cenšanās noturēt ilgtspējīgāku fokusu uz dzīvi šajā teritorijā

Pašplūsma

- Scenārijs, kas veidots, balstoties uz pašreizējām tendencēm un balstās uz šodienas ideāliem un mērķiem

Nacionālā drošība

- Šajā scenārijā klimata pārmaiņas rezultējas pasaules energoresursu cenu paaugstinājumā, kas liek daudzām valstīm nodrošināt pašpietiekamību (efektivitāti) vadošajās industrijās

Pasaules tirgus

- Augsta ekonomiskā izaugsme ar lielāku uzsvāri uz tirdzniecības šķēršļu mazināšanu

Izstrādāto scenāriju novērtējums

1. Prognozēt populācijas izaugsmes izmaiņas pamatojoties uz izstrādātajiem scenārijiem
2. Ekosistēmu pakalpojumu novērtējums katra scenārija ietvaros
3. Starpnozaru ekspertu novērtējums potenciālām darbībām katrā no scenārijiem un to ietekmes uz ekosistēmu pakalpojumiem novērtējums

nu pakalpojumi/ LIFE Ecosystem Services

A selection of likely outcomes

Statutory protection

Protected areas

Marine no-take

Statutory/regulatory

UK Forestry Strategy

Water Framework

Compulsory set-aside

EU energy legislation

Paldies par uzmanību!

leskaties <http://ekosistemas.daba.gov.lv>

